

Ministeri Saarikon kuuleminen sivistysvaliokunnassa 9.3.2021

KTPO:n toimialan kevään 2021 ajankohtaiset asiat.....	1
Korkeakoululaitoksen ja tutkimuksen tila.....	1
Laajakantoiset ajankohtaiset asiat.....	4
Säädöshankkeet.....	11
Määrärahat, niiden käyttö ja uudet tarpeet.....	14
KUPO:n toimialan kevään 2021 ajankohtaiset asiat.....	15
Koronapandemia.....	15
Säädöshankkeet.....	17
Strategiat yms.	18
Muuta.....	19
NUOLI:n toimialan kevään 2021 ajankohtaiset asiat.....	22
Kevätkauden keskeiset asiakysymykset nuorisotyön ja –politiikan vastuualueella	22
Ajankohtaista liikunnan vastuualueella kevät 2021	23
Opintotuki	25

KTPO:n toimialan kevään 2021 ajankohtaiset asiat

Korkeakoululaitoksen ja tutkimuksen tila

Koronan vaikutukset opintoihin ja opiskelijoiden hyvinvointiin

Suurin osa korkeakouluopetuksesta on järjestetty etäjärjestelyin viime keväästä alkaen. Koronakriisin ja etäopiskelun vaikutuksia opiskelijoiden hyvinvointiin on selvitetty mm. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) kesäkuussa 2020 julkaisemassa *Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen* –arvioinnissa sekä Turun yliopiston Invest-hankkeessa marraskuussa 2020 julkaistuissa selvityksissä. Selvitysten tuloksista käy ilmi, että oppiminen on etäopetuksessa selvästi heikompaa ja nuorten ahdistuneisuus ja jaksamisongelmat ovat yleistyneen selvästi. Poikkeusolojen vaikutukset kasaantuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin nuoriin. Tutkimukset osoittavat, että opiskelijoiden itsenäisen ja etäopiskelun edellyttämiä taitoja on kehitettävä pitkittyneessä poikkeustilanteessa. Korkeakoulujen tulee myös tarjota ohjausta niin opinnoissa etenemisen tukemiseen kuin yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Myös opiskelijoiden mielenterveyspalveluita on vahvistettava. Erityisesti korkeakoulujen on huomioitava oppimisvaikeuksista kärsivät ja muut erityisryhmiin kuuluvat opiskelijat ja kohdennettava tukea ja ohjausta näiden ryhmien tarpeisiin.

Pandemian hyvinvointia heikentävien vaikutusten lieventämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö tuki tammikuussa 2021 korkeakouluja sekä ylioppilas- ja opiskelijakuntia 6 miljoonan euron erityisavustuksilla koronaepidemian vuoksi tarvittaviin toimenpiteisiin korkeakouluopiskelijoiden ohjauksen ja opiskelijahyvinvoinnin tuen vahvistamiseksi. Kyseessä oli vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion määräraha. Avustetuissa hankkeissa (yhtensä 38 kpl) kehitetään ja järjestetään matalan kynnyksen palveluita, pienryhmä- ja vertaistukitoimintaa, järjestetään opintopsykologipalveluita sekä vahvistetaan ja kehitetään korkeakouluopiskelijoiden ohjauspalveluita. Hankkeet ovat pääosin 1-2 vuotisia, eli ne ajoittuvat vuosille 2021 ja 2022.

Koronan vaikutuksia opiskelijoiden oppimisedellytyksiin ja hyvinvointiin selvitetään edelleen myös joulukuussa 2020 käynnistyneessä valtioneuvoston TEAS-hankkeessa, jossa Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) selvittää koronakriisin vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon Suomessa. Hankkeessa toteutetaan laaja-alainen selvitys koronakriisin terveydellisistä, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon yhteiskunnassa. Selvityksen osahankkeessa *4: Perheet, lapset ja nuoret* selvitetään muun muassa mitä tiedetään koronakriisin vaikutuksista eri-ikäisten koululaisten ja opiskelijoiden koulunkäyntiin eri koulutusasteilla, oppimisen edellytyksiin, hyvinvointiin ja terveyteen eri sukupuolilla. Tutkimus toteutetaan 1.12.2020–31.5.2022.

Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia selvitetään helmikuussa 2021 alkavassa valtakunnallisessa *Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa* (KOTT), joka tuottaa kattavaa ja säännöllistä tietoa opiskelijoiden hyvinvoinnista. KOTT-tutkimuksella selvitetään korkeakouluopiskelijoiden fyysistä ja psyykkistä terveyttä, elintapoja, koettua hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita, näihin vaikuttavia tekijöitä sekä opiskelukykyä ja siihen liittyvää tuen tarvetta. Nyt alkavalla KOTT-tutkimuskierroksella selvitetään myös koronaepidemian vaikutuksia opiskelijoihin. Tutkimuksen toteuttavat yhteistyössä THL ja Kela.

Opiskelijavalintojen toteuttaminen

Korkeakoulujen opiskelijavalinnat uudistuivat vuonna 2020. Uudistuksen tavoitteena on sujuvoittaa korkeakoulutukseen siirtymistä ja tehostaa opiskelupaikkojen kohdentumista. Yli puolet opiskelupaikoista täytetään ylioppilastutkinnon arvosanoihin ja ammatillisen perustutkinnon arvosanoihin perustuen. Valintakokeesta ja todistusarvosanoista saataviin yhteispisteisiin perustuvasta valinnasta luovuttiin, mutta pelkkään valintakokeeseen perustuen valintoja järjestetään kuten ennen uudistustakin. Ammattikorkeakoulut ovat ottaneet käyttöön yhteisen valintakokeen ja yliopistoissa on yhä enemmän siirrytty oppiaineiden yhteisiin valintakokeisiin. Lisäksi valintakokeiden sisältöä on pyritty uudistamaan siten, etteivät kokeet enää vaatisi pitkäkestoista valmistautumista.

Uudistuksen vaikutuksia seurataan. Vuosina 2020-2022 toteutettavassa seurantatutkimuksessa Palkansaajien tutkimuslaitoksen (PT) ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) tutkijat selvittävät, onnistuiko uudistus tavoitteissaan. Väli raportin tulosten mukaan vuonna 2020 yhä useampi hakijoista sai tarjouksen opiskelupaikasta ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Lisäksi 19-vuotiaiden ja tätä nuorempien osuus opiskelupaikan vastaanottaneista kasvoi selvästi vuonna 2020. Todistusvalinnan kautta valitut opiskelijat ovat koepisteillä valittuja opiskelijoita nuorempia.

Kevään 2020 valintoihin vaikutti opiskelijavalintauudistuksen lisäksi myös koronapandemia. Korkeakouluihin haki ennätysmäärä hakijoita. Hakijamäärä kasvoi 5 % edellisestä vuodesta. Koronatilanteesta johtuen korkeakoulut muuttivat valintakokeitaan kaksivaiheisiksi ja jossain määrin myös lisättiin todistusvalinnalla täytettävien paikkojen osuutta.

Korkeakoulut ovat valmistautuneet kevään 2021 opiskelijavalintoihin, jotta ne voidaan toteuttaa terveysturvallisesti poikkeusoloissa. Ammattikorkeakoulujen valinnat tehdään todistusvalinnalla ja valintakokeella. Koe järjestetään 31.5.–9.6.2021 yksivaiheisena lähikokeena ammattikorkeakoulujen osoittamissa tiloissa. Koepäivien määrää on lisätty kahdeksaan, jotta hakijajoukko voidaan jakaa normaalia pienempiin ryhmiin. Myös yliopistoissa on tavoitteena pitää keväällä ja kesällä 2021 valvotut valintakokeet. Yliopistot ovat myös linjanneet, että valintaperusteisiin ei tehdä muutoksia. Tämä tarkoittaa sitä, että todistuksilla ja kokeilla valittavien opiskelijoiden kiintiöt säilyvät koronatilanteen kehityksestä riippumatta ennallaan. Hakijat saavat tiedon kokeiden toteutustavoista ennen hakuajan alkamista, viimeistään 16.3.2021.

Aloituspaikkojen lisäys 2020-2022 ja niiden toteutuminen

Korkeakoulujen sisäänottoa lisätään runsaalla 10 200 aloituspaikalla vuosina 2020-2022. Aloituspaikkojen suuntaamisesta on sovittu korkeakoulujen kanssa. Lisäaloituspaikat tulevat korkeakoulujen suomen- ja ruotsinkielisiin koulutuksiin. Korkeakoulut päättävät, millä valintatavalla paikat täytetään. Lisäämällä aloituspaikkoja korkeakouluissa toteutetaan hallitusohjelman tavoitteita koulutustason nostosta sekä eri alojen ja alueiden osaajapulaan vastaamisesta. Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäyksellä pyritään myös tasoittamaan koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen taloudellisia vaikutuksia panostamalla osaamiseen ja nuorten mahdollisuuksiin kouluttautua.

Lisäys rahoitetaan vuoden 2020 4. LTA sisältyvällä 124 M€ määrärahalla sekä korkeakoulujen valtion rahoitukseen sisältyvällä ohjelmaperusteisella strategiarahoituksella (enintään 160 M€ yliopistoille ja enintään 24 M€ ammattikorkeakouluille). Aloituspaikkoja on lisätty korkeakoulutuksen saatavuuden turvaamiseksi kattavasti eri puolella Suomea ja eri koulutusaloilla. Syksyllä 2020 alkaneisiin koulutuksiin lisäaloituspaikkoja suunnattu tekniikan aloille, kauppatieteen ja liiketalouden aloille, tietojenkäsittelyn koulutukseen sekä sosiaali- ja terveystieteille.

Yliopistojen vuosien 2021 ja 2022 lisäpaikoista 25 % kohdentuu tekniikan alalle, 17 % tietojenkäsittely- ja tietoliikennealalle ja noin 15 % kaupan ja hallinnon alalle. Ammattikorkeakoulujen lisäaloituspaikoista puolet kohdentuu terveys- ja hyvinvointialalle ja noin 20 % tietojenkäsittelyyn ja tietoliikenteeseen sekä noin 20 % tekniikan alalle. Lisäaloituspaikat tulevat korkeakoulujen suomen- ja ruotsinkielisiin koulutuksiin.

Myös korkeakoulujen tutkintotavoitteista on sovittu korkeakoulujen kanssa sopimuskaudeksi 2021-2024. Tutkintotavoitteet kasvavat maltillisesti kuluva sopimuskaudesta. Tutkintotavoitteiden kautta ohjataan korkeakoulujen koulutustarjonnan suuntaamista, mutta rahoituksen kohdentaminen tapahtuu toteutuneiden tutkintojen perusteella.

Sovittujen lisäpaikkojen ja tutkintotavoitteiden nostamisen seurauksena 2020 otettiin vastaan noin 7 000 opiskelupaikkaa enemmän kuin vuonna 2019 (I-syklin paikat; 2019: 52 936, 2020: 59 845).

Tutkimuksen tila

Suomessa tehdystä tutkimuksessa syntyvien julkaisujen määrä asukasta kohti on suuri. Tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta maailmanlaajuisesti kuvaa Top 10 -indeksi, joka tarkastelee viitatuimpaan 10 prosenttiin kuuluvien tieteellisten julkaisujen suhteellista osuutta. Koko maailman keskiarvo on 1. Suomen osalta tilanne on kymmenessä vuodessa kehittynyt lievästi positiivisesti ja on viimeisimmässä tilastossa vuosien 2014-2017 keskiarvona 1,09. On huomattava, että tutkimusalojen väliset erot ovat merkittäviä. Suomalaisen tutkimuksen tuottamat julkaisut siis ovat laadultaan keskimäärin parempia kuin koko maailmassa. Kuitenkin verrokkialueiden suhteen Suomi jää jälkeen sekä Pohjoismaiden keskiarvosta 1,20 että OECD-maiden keskiarvosta 1,12. Maiden välisessä vertailussa esimerkiksi muissa Pohjoismaissa Top-10 -indeksi on Tanskassa 1,35, Ruotsissa 1,22 ja Norjassa 1,06.

Tutkimuksen ammattilaisia valmistuu toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta ja korkeakouluista. Tohtorin tutkinnon suorittaneet ovat kypsiä itsenäisen tutkijan ammattiin. Tohtorien osaaminen on yhteiskunnassa hyödynnettävä paitsi tieteessä niin myös yrityksissä ja julkisissa palveluissa. Vuonna 2018 t&k -tehtävissä toimi Suomessa yhteensä 74.000 henkeä, joista puolet yrityssektorilla. Tohtoreiden osuus t&k -henkilöstöstä oli korkeakoulusektorilla 37 % ja julkisella sektorilla (+YVT) 32 %. Yritysten t&k -henkilöstössä tohtoreiden osuus oli vain 6 %. Tohtoreiden osuus on kymmenessä vuodessa kasvanut kaikilla sektoreilla.

Vuonna 2020 tohtoriksi väitteli 1839 henkeä. Vuotuinen lukumäärä on vuosien 2011-2020 välillä pysynyt varsin vakaalla tasolla, välillä 1650-1887. Vuonna 2020 koulutusaloista eniten tohtoreita valmistui terveys- ja hyvinvointialoilta (23 %), luonnontieteistä (18 %) ja tekniikan aloilta (16 %). Tohtorit sijoittuvat varsin hyvin työmarkkinoille ja monipuolisiin tehtäviin, missä koulutusala vaikuttaa paljon.

Hallitusohjelman kirjausten mukaisesti laadittiin TKI-tiekartta, jonka hallitus hyväksyi huhtikuussa 2020. Tiekartan tavoitteena on julkisen hallinnon toimin vaikuttaa TKI-työn intensiteetin ja kunnianhimon tasoon niin, että myös yksityisen sektorin TKI-toiminta ja -panostukset kasvavat.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 31.8.2020 tutkijanurakysymyksiä käsittelevän työryhmän. Työryhmän tehtävänä on työstää keinoja lisätä liikkuvuutta ja koulutuksen aikaista työelämäyhteistyötä sekä tehdä esityksiä toimenpiteiksi, joilla edistetään tohtorikoulutettujen osaamisen hyödyntämistä nykyistä laajemmin elinkeinoelämässä ja muualla yhteiskunnassa ja joilla mahdollisia yhteistyön esteitä poistetaan. Työryhmän työn raportoinnin määräaika on 30.5.2021.

Laajakantoiset ajankohtaiset asiat

Koulutuspoliittinen selonteko

Hallitus viimeistelee lausuntopalautteen pohjalta koulutuspoliittista selontekoa, joka pyritään antamaan eduskunnalle maaliskuussa. Selonteon taustalla on halu tarkastella suomalaisen koulutuksen ja tutkimuksen kokonaisuutta muuttuvassa toimintaympäristössä. Koulutuspoliittisella selonteolla pyritään

juuri tähän eli luomaan tilannekuvaan pohjautuen tavoitetila ja visio kohti vuotta 2040. Selonteossa tullaan linjaamaan myös toimenpiteitä, jolla tavoitetilaan päästään. Sivistyspalveluiden näkökulmasta on olennaista, että löydetään sellaiset ratkaisut ja rakenteet, jotka mahdollistavat korkeatasoisen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisen tulevaisuudessakin.

Korkeakoulutuksen osalta keskeisiä selontekoon sisällytettäviä linjauksia ovat koulutus- ja osaamistason nosto lisäämällä korkeakoulutusta sekä ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrää, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden vahvistaminen yhteisten linjausten ja korkeakoulujen omien saavutettavuussuunnitelmien kautta sekä toimintatapojen ja rakenteiden uudistaminen mm. toteuttamalla korkeakoulujen yhteinen digivisio.

Selonteon linjausten tueksi valmistellaan tarkempi toimeenpanosuunnitelma eduskuntakäsittelyn jälkeen. Toiminnan seurannassa on tarkoitus arvioida myös riittävä rahoitus osana julkisen talouden suunnitelman valmistelua.

Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton tiekarttavalmistelu

Maahanmuutolla ja kansainvälisten osaajien liikkuvuudella on entistä suurempi merkitys Suomen hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille. Osaajien saatavuus on eri selvityksissä tunnistettu yhdeksi suurimmista yritysten ja muiden organisaatioiden kasvun ja kansainvälistymisen haasteista. Suomen työikäisten määrä vähenee ja väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Ilman riittävää maahanmuuttoa työvoiman tarjonta ja pitemmällä aikavälillä työllisyys laskevat olen-naisesti, millä on vaikutus taloudelliseen, huoltosuhteeseen, työllisyysasteeseen ja kestävyysvajeeseen. Suomi kilpailee parhaista osaajista muun maailman kanssa. Koulutus- ja työperäinen maahanmuutto ilmiönä edellyttää yllihallituskautista tarkastelua ja tavoiteasetantaa.

Tiekarttaprosessi käynnistettiin syksyllä 2020. Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton tiekartan tavoitteena on muodostaa yhteistä, selkeää tietopohjaista tilannekuvaa sekä määritellä pidemmän aikavälin strateginen tavoitetila ja arvio yhteiskunnallisen kehityksen kannalta tarvittavasta osaajien maahanmuutosta. Tiekartan aikajänne ulottuu vuoteen 2035.

Valmistelussa hyödynnetään väestö- ja osaamistarve-ennusteita sekä keskeisiä maahanmuutto-, koulutus-, tutkimus- ja innovaatiopoliittisia linjauksia, strategioita sekä kansainvälisiä vertailuja. Sidosryhmiä on osallistettu Demos Helsingin fasilitoimissa työpajoissa sekä verkkokonsultaatioissa. Valmistelussa on hyödynnetty tutkijahaastatteluja.

Yhteensä tiekarttatyöhön on osallistunut tähän mennessä n. 500 henkilöä. II- verkkoavoriihen viimeinen vastauspäivä oli 23.2, vastauksia puretaan parhaillaan. Valmistelutyössä kerätyn tiedon ja sidosryhmien näkemysten analysointi on vielä kesken. Tiekarttatyötä tulisi kuitenkin jatkaa ja syventää ja siirtyä seuraavaksi tarkempaan skenaariotyöskentelyyn ja toimeenpanosuunnitteluun valtiotoimijoiden, kuntien, korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyönä.

Hallituksen puoliväliriiheen mennessä on mahdollista muodostaa ensimmäinen tavoitetila-analyysi ja halutessaan hallitus voi tulla ulos kirjauksella työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton tiekarttatyön pitkän aikavälin tavoitetilasta ja suuntaviivoista.

Keväällä julkistettaisiin tiekartan ensimmäinen osa, alkusyksystä toimenpiteiden tarkempi määrittely ja tarvittaessa lisäresurssit syksyn riihestä.

TKI-tiekartan toimeenpano ja päivittäminen

Kansallinen tutkimuksen, kehittämistoiminnan ja innovaatioiden (TKI) tiekartta hyväksyttiin vuosi sitten keväällä 2020.

TKI-tiekartta pohjautuu tavoitteisiin, joiden mukaan Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi rakentuvat osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille. Nousu pandemian aiheuttamasta poikkeustilanteesta ja menestyminen globaalissa kilpailussa edellyttävät uuden tiedon tuottamista, yhteiskunnallista hyötyä ja arvonlisää tuovia innovaatioita sekä korkeaa osaamisen tasoa. Hallitus on myös asettanut tavoitteeksi nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenojen osuus 4 prosenttiin bruttokansantuoteosuudesta 2030 mennessä.

TKI-tiekartta on laadittu edistämään edellä mainittuja tavoitteita luomalla toimintaympäristö, joka kannustaa sekä suomalaisia että ulkomaisia yrityksiä investoimaan TKI-toimintaan Suomessa. Suomen tulee myös pysyä uuden tiedon tuottamisen sekä teknologian kehittämisen ja soveltamisen eturintamassa.

TKI-tiekartassa on tunnistettu kolme toisiinsa liittyvää strategista kehittämiskohdetta: osaaminen, uusi kumppanuusmalli ja innovatiivinen julkinen sektori. Ne toteuttavat hallitusohjelman tavoitteita tehdä Suomesta maailman toimivin kokeilu- ja innovaatioympäristö, joka tuottaa kestäviä ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin.

TKI-tiekartan toimeenpano on edistynyt hyvin ja siitä voidaan nostaa esille muutamia esimerkkejä:

- Kumppanuusmallin jatkokehittelyssä painottuu joustavuus ja sopivuus eri aloille ja erilaisille yrityksille. Mallia pilotoidaan useista rahoitusinstrumenteista koostuvalla kokonaisuudella. Kumppanuusmallin ytimen muodostavat Suomen Akatemian Lippulaiva ja Business Finlandin Veturiyrittäjä -rahoitukset. Suomen Akatemia ja Business Finland ovat osoittaneet vuoden 2020 aikana kumppanuusmallin pilotointiin yli 200 miljoonaa euroa. Merkittävä osa rahoituksesta sisältyi hallituksen vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion päätöksiin. EU:n elpymis- ja palautumisvälinettä tullaan myös hyödyntämään TKI-tiekartan ja kumppanuusmallin vauhdittamisessa.
- Tutkitun tiedon teemavuosi, joka käynnistyi tammikuussa Tieteen päivillä. Teemavuosi pitää sisällään monenlaisia tapahtumia, näyttelyitä, julkaisuja tai kampanjoita verkossa tai paikan päällä.
- Tutkijanuran kysymyksiä käsittelevän työryhmän työ on käynnistetty ja ryhmän ehdotukset ovat valmistumassa toukokuun loppuun mennessä.
- Suomen Akatemian kansainvälinen arviointi on käynnistynyt. Tavoitteena on tuottaa kokonaiskuva Suomen Akatemian toiminnasta ja esittää keinoja Akatemian vaikuttavuuden,

toimintojen ja rakenteiden parantamiseksi. Arviointi valmistuu vuoden päästä helmikuussa 2022.

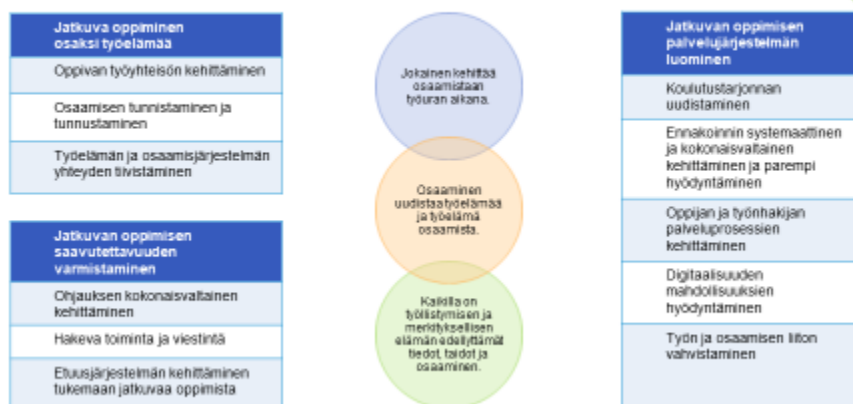
- Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tki-toiminnan profiloitumista on tuettu Suomen Akatemian ja OKM:n rahoituksilla
- CSC - Tieteen tietotekniikan keskuksen hallinnoimat kansalliset datanhallinnan ja tieteellisen laskennan laitteet on päivitetty ja otettu käyttöön. Lisäksi eurooppalainen huipputasoinen supertietokone EuroHPC-LUMI otetaan käyttöön tämän vuoden aikana. Kaikki nämä laitteistot on sijoitettu CSC:n Kajaanin datakeskukseen.
- Tämän vuoden aikana TKI-tiekartta tullaan päivittämään. Päivityksen valmistelu on aloitettu ja päivityksestä on tarkoitus päättää vuoden lopulla.

Jatkuvan oppimisen linjaukset, palvelukeskus ja digitaalinen alusta

Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan toteutetaan jatkuvan oppimisen parlamentaarinen uudistus. Uudistuksessa tarkastellaan jatkuvaa oppimista kokonaisuutena. Kokonaistarkastelussa otetaan huomioon koko koulutuspolun koulutuksen tarjonnan ja rahoituksen, sosiaaliturvan, muutosturvan, työttömyysturvan, omaehtoisen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen sekä osaamisen tunnistamisen niveltäminen uuteen järjestelmään. Uudistusta ohjaamaan perustettiin parlamentaarinen työryhmä, jonka ehdotukset jatkuvan oppimisen uudistukseksi julkistettiin 17.12.2020. Työryhmän toimeksianto tarkistettiin 2/2021: parlamentaarisen ryhmän tehtävänä on arvioida ja tukea jatkuvan oppimisen linjausten toimeenpanoa ja tehdä ehdotuksia mahdollisiksi uusiksi toimenpiteiksi.

Jatkuvan oppimisen uudistuksen valmistelussa on tunnistettu keskeiset toimenpiteet, jotka on ryhmitelty kolmen eri teeman alle: 1. Jatkuva oppiminen osaksi työelämää 2. Jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän luominen 3. Jatkuvan oppimisen saavutettavuuden varmistaminen.

Toimenpidekokonaisuudet

Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen ryhmän linjausten toteutuksesta on valmisteltu OSSI-ministerityöryhmässä ja parlamentaarisessa työryhmässä hyväksytty päivittyvä dokumentti (liitteeksi?).

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen perustamisen tavoitteena on palvelujärjestelmän uudistaminen siten, että työikäisen väestön osaamisen kehittäminen on aikaisempaa tiiviimmin kytköksissä työelämän tarpeisiin sekä alueiden elinkeinon ja elinvoiman kehittämiseen.

Luodaan jatkuvan oppimisen palveluekosysteemi, joka tukee kansalaisten, yritysten ja muiden työnantajien sekä alueiden edellytyksiä vastata työelämän muutokseen ja soveltaa innovaatioita palveluissa ja tuotannossa.

Keskus on työ- ja elinkeinohallinnon, opetushallinnon ja työelämän järjestöjen yhteinen instrumentti vastata työn ja työelämän muutoksen aiheuttamiin osaamishaasteisiin. Palvelukeskus tarjoaa toimenpidekokonaisuuksia, joilla kansalaisille, yrityksille ja muille työnantajille sekä alueille luodaan edellytyksiä sopeutua muutokseen.

Keskus lisää koko koulutusjärjestelmän kykyä toimia nopeasti muuttuvassa maailmassa jatkuvan oppimisen alustana. Keinona jatkuvan oppimisen digitaalisessa palvelukokonaisuudessa koostuvaan reaaliaikaisempaan tietopohjaan perustuva ennakointi, jonka pohjalta rahoitetaan ja hankitaan palveluita.

Palvelukeskusta koskevassa, maaliskuun alussa lausuntokierrokselle lähtevässä HE:ssä, esitetään keskuksen tehtäviksi 1) tieto-, neuvota- ja ohjauspalveluiden kehittäminen ja koordinointi, 2) osaamis- ja työvoimatarpeen ennakoititiedon kokoaminen, analysointi ja tulkinta sekä tiedon hyödyntäminen osaamispalveluiden rahoittamisessa ja hankinnassa, 3) koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden valtionavustusten myöntäminen ja hankinta pääasiassa työllisille ja työvoiman ulkopuolella oleville valtionavustuksilla tai hankinnalla sekä 4) yhteistyöverkostojen tuki.

Keskuksen pysyvät perustoimintamenot (1,1 me) esitetään rahoitettavaksi sisäisin siirtein. Uusi momentti perustetaan ja määrärahasiirrot toteutetaan keväällä 2021 annettavassa lisätalousarviossa. Toimintamenot kattavat noin 12 henkilötyövuotta vastaavat palkkauskustannukset sekä keskuksen muut toiminnan kannalta välttämättömät menot.

Jatkuvaan oppimiseen on varattu 40 miljoonaa euroa vuoden 2021 talousarviossa ja 10 miljoonaa euroa vuosittain vuodesta 2023 eteenpäin. Jatkuva oppimisen uudistus on mukana Kansallisen kestävä kasvun ohjelman suunnittelussa. Elpymis- ja palautumisvälineen tuella toimeenpano saadaan liikkeelle tehokkaasti ja välttämättömät investoinnit tehtyä.

Vuoteen 2023 mennessä kehitetään jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuuden, joka muodostuu urasuunnitteluun ja osaamisen kehittämiseen liittyvistä asiakaslähtöisistä, hallinnonrajat ylittävistä toisiinsa kytkeytyvistä älykkäistä sähköisistä palveluista, kuten osaamisen kartoitus- ja tunnistamispalveluista, ohjauspalveluista, koulutuksen ja tarjontapalveluista sekä näihin kytkeytyvistä tietovarannoista. Suunnittelu ja toteutus tehdään opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyössä, Opetushallituksen ja KEHA –keskuksen kanssa. Työtä ohjataan erillisen ryhmän kautta.

Kehitteillä oleva jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus tukee myös palvelukeskuksen toimintaa. Palvelukeskus toimisi sekä digitaalisten palvelujen käyttäjänä, että osallistuisi aktiivisesti niiden kehittämiseen.

Euroopan unionin elpymis- ja palautusmissuunnitelma

Eduskunnan käsittelemän valtioneuvoston selonteon sisältämä kokonaisuus Suomen kestävän kasvun ohjelmasta on konkretisoitumassa Suomen elpymis- ja palautusmissuunnitelmaksi Euroopan Unionin komissiolle. Sivistysvaliokunta lausunnossaan jakaa opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen siitä, että *uuden tiedon tuottamisen ja osaamisen vahvistamisen tulee läpäistä kaikki [Suomen kestävän kasvun ohjelman] painopisteet*. Selonteon kuvaamista painopisteistä on ohjelmassa siirrytty pilarirakenteeseen ministeriöiden kesken valmistelluissa sisällöissä pitäytyen.

Myös valtiovarainvaliokunta katsoo, että *koulutus, osaaminen ja TKI-panostukset ovat tärkeitä kaikilla painopistealueilla, ja ne olisi perusteltua ottaa huomioon läpäisevästi kaikissa painopisteissä samaan tapaan kuin vihreä kasvu ja digitalisaatio. Menestyminen edellyttää kaikilla sektoreilla mm. uuden tiedon tuottamista, yhteiskunnallista hyötyä ja arvonlisää tuovia innovaatioita sekä korkeaa osaamisen tasoa*. Lisäksi VaV toteaa TKI-investointien olevan vastaus Suomen saamiin eurooppalaisen ohjausjakson suosituksiin.

Jatkuvan oppimisen kokonaisuus sekä TKI-toimet on pääministeri Marinin I hallitusohjelman ja sitä toteuttavan TKI-tiekartan pohjalta valmistelu OKM:n ja TEM:n yhteistyössä muita ministeriöitä kuullen. Osaamiskokonaisuus tukee ratkaisevasti Suomen ja suomalaisten mahdollisuuksia päästä kiinni sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävän kasvun tielle turvaamalla työvoiman taitojen ajantasaisuuden sekä tukemalla uuden tiedon tuottamista ja sen hyödyntämistä yhteiskunnan kaikilla lohkoilla niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Valmistelussa on pyritty tunnistamaan kertaluonteisesti rahoitettavia toimia, joilla on pitkäkestoinen vaikutus.

Suomen kestävän kasvun ohjelman läpäisee Euroopan Unionin komission ohjeen mukaisesti vihreän siirtymän ja digitalisoituvien toimintojen periaatteet. Vihreä siirtymä, yhteiskunnan ja yritysten digitalisoituminen ja muut taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän kasvun Suomelta edellyttämät siirtymät tapahtuvat vain uuden tiedon ja sen käyttöönoton turvin. Uusi tieto syntyy tieteellisessä tutkimuksessa, siirtyy yksilöiden koulutusjärjestelmässä omaksumana työelämään yhteiskuntaan, myös yrityksiin. Siirtymien toteutumisessa ratkaisevia ovat myös yksilöiden valinnat, jotka pohjautuvat maailmankuvaan - joka sekin muotoutuu käytettävissä olevan tiedon turvin.

Suomen ei kannata investoida siihen, että tehdään samaa tai pienemmin kuin kilpailijamaat. Investoinnit uutta luovaan riskikkääseenkin tutkimukseen tutkimusalojen koko kirjon leveydeltä mahdollistavat myös muualla tuotetun tiedon soveltamisen Suomessa tehtävään tutkimukseen sekä tuotekehitykseen. Jatkuvan oppimisen joustavilla menettelyillä mahdollistetaan työvoiman osaamisen uudentaminen ja päivittäminen tukemaan työelämän vihreässä ja muissa siirtymissä syntyvää osaajatarvetta. Jatkuvan oppimisen toimien tehokkuuden varmistamiseksi Suomen kestävän kasvun ohjelmassa vauhditetaan jatkuvan oppimisen reformia tukemalla palvelukeskuksen perustamista ja digitaalisen toiminta-alustan rakentamista.

Viimeisten 10 vuoden aikana yritysten ja julkisten toimijoiden TKI-yhteistyöhön OECD-maissa on hankkeiden rinnalle tullut osaamisen siirtäminen yhdessä tekemällä, ilman varsinaista taloudellisen

toiminnan elementtiä. Yritysten tukemisen lisäksi korkeakoulujen, julkisten tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyötä on perusteltua tukea myös uteliaisuustutkimukseen kannustavalla kilpailulla rahoituksella. Tutkijakunta on todennäköisesti tietoisempi tutkimus- ja toimialojen kovimman uuden kärjen ja tutkimuskohteiden kirjosta kuin virkamiehet ja päätöksentekijät.

Tutkimuksen infrastruktuurien tukeminen Suomen kestävä kasvun ohjelmasta on laajavaikutteinen tapa tukea eri alojen ja toimijoiden tutkimusta ja yhteistyötä. Tutkimusinfrastruktuurin toiminta voi olla samaan aikaan sekä hiilineutraalia tai jopa hiilijalanjäljeltään negatiivista, digitaalisuutta edistävää ja lisäksi tuottaa tietoa vihreän siirtymän kannalta keskeisillä aloilla, kuten ilmastonmuutostutkimuksessa. Hyvä esimerkki niin korkeakoulujen kuin yksityisen sektorin käytössä olevasta Suomessa sijaitsevasta maailmanluokan tutkimusinfrastruktuurista on asentamisvaiheessa oleva datanhallinnan ja suurteholaskennan eurooppalainen 200 miljoonan euron kokonaisinvestointi CSC:n konesalissa Kajaanissa UPM:n entisessä paperikonesalissa. Sen toiminnasta syntyvä hukkalämpö myydään paikalliseen kaukolämpöverkkoon, ja paikallinen energiayhtiö voi näin vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä lämmön lähteenä.

Jo nyt valtaosa Suomessa syntyvistä uusista työpaikoista edellyttää korkeakoulututkinnon tasoista osaamista. Lisäksi, yhä useammassa työtehtävässä toimialasta riippumatta teknologiset ja luonnontieteiden ymmärtämisen taidot ainakin edesauttavat tehtävästä hyvin selviämistä. Näitä työelämän vaateita on pystyttävä pitkällä aikavälillä huomioimaan myös tutkintoon johtavassa tutkintoonjohtavassajohtavassa koulutuksessa sen lisäksi, että tarvittavia taitoja voi hankkia jatkuvan oppimisen tarjontaa hyödyntämällä.

Yritykselle päätös tehdä itse, tehdä kumppaneiden kanssa tai ostaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimia julkisilta toimijoilta on aina liiketoimintapäätös. Isot yritykset eivät välttämättä käytä suoria TKI-tukia hankkeissa, jotka ovat ratkaisevia niiden kilpailuaseman kannalta, mutta osallistumalla hankkeisiin ja yhteiskehittämällä ne auttavat myös muita tutkimustoimijoita osaamisen rakentamisessa ja kokoamisessa. Pienille yrityksille kynnys ensimmäisen korkeakoulutetun palkkaamiseen voi olla korkea ja TKI-toiminnan hyödyntämisen osaaminen puutteellista. Suomen pitää pystyä tarjoamaan erilaisia julkisten ja yksityisten tutkimustoimijoiden kumppanuuksia vahvistavia rahoitusmahdollisuuksia koko TKI-toimijakentälle. Huomionarvoista on, että Suomessa on jo nyt EU:n korkein yritysten TKI-toiminnan valtionavustustaso (EU State Aid Scorebook 2019) ja että yritysten investointien kannusteet pidemmällä aikavälillä ovat todennäköisesti muuta kuin suoraan yritysrahoitusta.

Korkeakoulutuksen digitalisaatiovisio

Korkeakoulujen johto on laatinut yhteisen vision korkeakoulujen digitaalisen palveluympäristön kehittämiseksi. Korkeakoulujen yhteistä visiota toteutetaan pitkäjänteisellä, kestoaltaan kymmenvuotisella hankkeella. Opetus ja kulttuuriministeriö tukee hanketta 20 M€ erityisavustuksella. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa korkeakoulujen strategiarahoituksesta 17,8 miljoonan euron rahoituksen hankkeelle vuosille 2021–2024.

Korkeakoulujen yhteisen digivision tavoitteena on tehdä Suomesta joustavan opiskelun kansainvälinen edelläkävijä ja uudistaa korkeakoulutusta digitalisaation avulla. Digivision suurin hyöty oppijalle on mahdollisuus kasvattaa osaamispääomaa joustavasti erilaisissa elämäntilanteissa läpi elämän. Tarjolla

olevat opinnot ovat modulaarisia ja yhdisteltäviä, digitaalisuus ei myöskään sido opintoja aikaan eikä paikkaan. Digivision toteuttaminen on myös kiinteä osa jatkuvan oppimisen edistämistä.

Digipedagogiikan kasvava merkitys ja hyvinvoinnin tukeminen oppimisprosessissa edellyttää uudenlaista osaamista opettajilta, ohjaajilta ja koulutuksen suunnittelijoiltakin ja digivisiohankkeen osana kehitetään myös tätä osaamista.

Korkeakoulujen perusrahoituksen rahoituskausi 2021-2024 ja strategisen ohjelmärahoituksen seuranta ja toimeenpano

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen väliset sopimusneuvottelut kaudelle 2021–2024 käytiin vuonna 2020. Neuvotteluissa sovittiin tavoitteet, korkeakoulukohtaiset toimenpiteet, tutkimuksen tai toiminnan vahvuusalat, tutkintotavoitteet ja määrärahat. Korkeakoulukohtaisissa toimenpiteissä sovittiin korkeakoulujen strategioita ja valtioneuvoston korkeakoulu- ja tiedepoliittisia linjauksia edistävistä toimista. Vuonna 2021 yliopistojen valtionrahoitus on 1 893 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoitus 896 miljoonaa euroa.

Korkeakoulujen rahoitus kohdennetaan pääosin laskennallisin perustein. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleja uudistavia säädösmuutoksia sovellettiin ensimmäisen kerran myönnettäessä valtion rahoitusta vuodelle 2021.

Ohjauksessa on syvennetty ministeriön ja korkeakoulujen välistä strategista vuoropuhelua korostaen korkeakoulujen autonomiaa ja korkeakoulujen yhteiskuntavastuuta. Samalla on edistetty korkeakoulujen välistä yhteistyötä sekä vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa osana ohjausprosessia korkeakoulujen välitarkastelut vuoden 2022 aikana.

Ministeriö varmistaa sopimuskauden aikana, että korkeakoulu on käynnistänyt tai edennyt sopimuksen mukaisissa toimenpiteissä. Sopimuskaudella 2021-2024 valtioneuvoston korkeakoulu- ja tiedepoliittisia tavoitteita tukeva strategiaperusteisen rahoituksen osuus kohdennetaan a) koulutus- ja osaamistason nostamiseen, b) korkeakoulujen digitaalisen palveluympäristön kehittämiseen sekä c) korkeakoulujen kansainvälisyyden ja koulutusperäisen maahanmuuton ja integroitumisen edistämiseen (TalentBoost).

Säädöshankkeet

Keväällä 2021 eduskunnalle annettavat hallituksen esitykset

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi aerosolien, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurin (ACTRIS ERIC) oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa (kiireellinen)

- Säädetään laki aerosolien, pilvien ja hivenkaasujen eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa. ACTRIS ERIC perustetaan Euroopan unionin neuvoston asetuksen (EY/723/2009) perusteella ja Euroopan komission päätöksellä. ACTRIS ERICin kotipaikka tulee olemaan Suomessa.

- ACTRIS ERIC tutkimusinfrastruktuurin valmistelu siihen osallistuvien Euroopan maiden kesken on viivästynyt. Tavoitteena on yhteisymmärrys alkukesään mennessä, jonka jälkeen voidaan edetä kansallisessa valmistelussa. Näin ollen hallituksen esitys siirtyy annettavaksi vuoden 2021 loppupuolella.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain 39 ja 40 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta ja ammattikorkeakoululain 14 ja 29 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta (kiireellinen)

- Kevään 2021 aikana seurataan koronaepidemian kehittymistä ja arvioidaan tarve jatkaa yliopistolain ja ammattikorkeakoululain epidemiaan liittyvien väliaikaisten säännösten voimassaoloa lukuvuodelle 2021-2022.
- Esityksen aikataulusta sovitaan erikseen sivistysvaliokunnan kanssa (lisätietoja Laura Hansén)

Hallituksen esitys eduskunnalle ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun lain muuttamisesta

- Ammattipätevyyden tunnustamisesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Opetushallitus antaisi ammattipätevyydirektiivin 2005/36/EY mukaisia koulutusperiaatteita koskevan komission delegoidun asetuksen (EU) 2019/907 mukaiset hiihdonopettajille myönnettävät pätevyystodistukset.
- Esityksen aikataulusta sovitaan erikseen sivistysvaliokunnan kanssa (lisätietoja Katri Tervaspalo)

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta (kiireellinen)

- **Ministeri Saramo**
- Lailla perustettaisiin Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, joka toimisi Opetushallituksen yhteydessä erillisyyksikkönä. Palvelukeskuksen tehtävinä olisi työikäiselle väestölle suunnattujen ohjaus- ja neuvontapalveluiden ohjaus ja koordinointi, työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointi, koulutustarjonnan rahoittaminen ja alueellisten palveluverkostojen tuki
- Keskus tuo korkeakouluille mahdollisuuden saada rahoitusta jatkuvan oppimisen toimia niin valtionavustuksilla kuin markkinaehtoisilla hankinnoilla. Palvelukeskuksen toiminta tukee alustamaista toimintatapaa koulutuksessa ja korkeakoulujärjestelmän kehittämistä hallitusohjelman mukaisesti oppijan ja jatkuvan oppimisen alustaksi. (lisätietoja Piritta Sirvio)

Hallituksen esitys eduskunnalle avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

- vastuuministeriö VM
- Lakipaketissa mukana OKM:n erillislaki "julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä"
- Esittelylupa ministeri Saarikolta

- Euroopan parlamentin ja neuvoston 20.6.2019 antamalla avoimen datan direktiivillä (1024/2019/EU) tavoitellaan julkisen sektorin tietovarantojen avaamiseen liittyvän sääntelyn ja avaamisen prosessien yhdenmukaistamista ja tehostamista
- Komissio tulee antamaan keväällä -21 delegeoituja säädöksiä arvokkaista tietoaaineistoista (HVD), mitkä edellyttävät myös kansallista täytäntöönpanoa
- Lakipaketti tukee hallitusohjelman tietopoliittisia tavoitteita
- Täytäntöönpanon määräaika 17.7.2021
(Lisätietoja Katariina Simonen)

Muut vireillä olevat säädöshankkeet

Hallituksen esitys laiksi tutkimustietovarannosta

- Ministeri Saarikko
- HE annetaan syksyllä -21
- Lailla säädettäisiin valtakunnallisesta tutkimustietovarannosta, johon tallennettaisiin Suomessa tehtävän tutkimuksen metatiedot. Tutkimustietovaranto välittäisi tietoa tutkimuskentän toimijoiden välillä. Tietovarannon tietoja voitaisiin julkaista myös yleisön nähtäville
(Lisätietoja Jukka Haapamäki, Katariina Simonen)

Yliopistojen autonomiaselvitys

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti kesäkuussa 2020 selvittäjäryhmän laatimaan arviointia eri hallintomuotoisten yliopistojen sisällä hallinnollisen autonomian tilasta ja sen suhteesta perustuslain vaatimuksiin. Hallitusohjelmaan kirjatun selvityksen pääkysymyksen lisäksi selvittäjäryhmän tehtäväksi annettiin arvioida eduskunnan perustuslakivaliokunnan ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen edellyttämiä yliopistoautonomian erityiskysymyksiä. Selvittäjäryhmä luovutti raporttinsa opetus- ja kulttuuriministeriölle 1.3.2020. – TÄYDENNETÄÄN 1.3. -- Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi mahdollisia säädösmuutostarpeita selvittäjäryhmän esitysten pohjalta vuoden 2021 aikana.

Asiakirjallinen kulttuuriperintö ja arkistolainsäädännön kokonaisuudistus

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää maaliskuussa 2021 kattavan skenaariotyön, joka tukee asiakirjallisen kansallisen kulttuuriperinnön tulevaisuuden vision luontia. Skenaariotyössä selvitetään eri vaihtoehtoja sille, miten turvataan parhaiten kansallisen asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilyminen tuleville sukupolville tutkijoiden ja muiden kansalaisten käyttöön. Vision perusteella linjataan arkistolainsäädännön kokonaisuudistuksella tavoiteltavat päämäärät.

Arkistolainsäädännön kokonaisuudistuksen työryhmätyö aloitetaan 6/21. Työryhmän tavoitteena on arkistolainsäädännön kokonaisuudistusta koskevan hallituksen esityksen laatiminen annettavaksi keväällä 2022.

(Lisätietoja Anne Luoto-Halvari, Katariina Simonen)

Muuta

Hallitus antaa sivistysvaliokunnalle selvityksen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen muodostamien korkeakoulukonsortioiden hallintomallien ja rahoitusjärjestelmien toimivuudesta vuoden 2021 loppuun mennessä. Selvityksessä hyödynnetään vastauksia, joita ministeriö sai lähtötilanteen kartoittamiseksi ammattikorkeakouluille tehdystä kyselystä.

Määrärahat, niiden käyttö ja uudet tarpeet

Hallituksen tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa BKT:hen vuosikymmenen loppuun mennessä. Perimmäisenä tavoitteena on julkisen talouden kriisinsietokyvyn ja kestävyysvahvistaminen. Haastavaa on, että saman aikaisesti korkeakoulutukseen ja tutkimukseen olisi panostettava pitkäjänteisesti lisävoimavaroja koulutus- ja osaamistason nostamiseksi (lisäaloituspaikkojen rahoitus) ja tki –intensiivisyyden vahvistamiseksi (julkisen tutkimusrahoituksen lisääminen). Lisäksi rahapelitoiminnan tuottojen aleneminen vaikeuttaa osaltaan toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua.

Suomen Akatemian tutkimusmäärärahoista osa kohdennetaan rahapelitoiminnan tuotoista. Korkeakoulujen on varauduttava siihen, että rahapelitoiminnan tuottojen tuloutus jää tulevana vuosina nykyistä alhaisemmaksi. Vuonna 2021 tuloutuksen aleneminen kompensointiin täysimääräisesti, mutta tuloutuksen alenemista ei tulevana vuosina ole mahdollista kompensoida täysimääräisesti budjettivaroin. Veikkauksen tämän hetkisen tuottoennusteen perusteella vuosina 2022-2025 tieteeseen vähennys olisi pahimmillaan vuositasolla 44,4 milj. euroa ellei kompensatiota tehtäisi lainkaan. Tällä olisi merkittävät vaikutukset erityisesti yliopistojen tutkimustoimintaan. Käytännössä myös rahapelitoiminnan tuotoista vuosittain avustuksia saaneiden edunsaajien toimintaedellytykset vaarantuisivat.

EU:n elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) voi tuoda kertaluonteisia lisävoimavaroja myös korkeakouluille. Tähän liittyvät talousarviovaikutukset on tarkoitus ottaa huomioon lisätalousarvioesityksessä vuonna 2021 ja vuosina 2022-2025 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa. Valmisteilla oleva rakennerahasto-ohjelmaluonnos vuosille 2021-2027 sisältää korkeakouluille hankerahoitusmahdollisuuksia muun muassa TKI-yhteistyömallien kehittämiseen, digitalisaation hyödyntämiseen ja jatkuvan oppimisen toimiin.

KUPO:n toimialan kevään 2021 ajankohtaiset asiat

Koronapandemia

- **Covid-19-pandemian vaikutukset taiteen ja kulttuurin alalla.** Valtion vuoden 2020 lisätalousarvioissa osoitettiin yhteensä 110 milj. euroa lisärahoitusta taiteen ja kulttuurin alalle OKM:n pääluokkaan vähentämään koronaviruksesta aiheutuvia vahinkoja. Tuesta osa osoitettiin taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille. Lisäksi TEM:n pääluokasta on myönnetty rahoitusta alan yrityksille Business Finlandin, ELY-keskusten ja kuntien kautta ja kustannustukea valtiokonttorin kautta. Koska yleiset kirjastot ja osa kulttuurilaitoksia ovat kunnallisia palveluja, kuuluvat nämä palvelut myös sen tuen piiriin.

Yleisötilaisuuksia koskevat rajoitukset ovat olleet voimassa 10 kuukautta. Sinä aikana luovien alojen yritysten ja muiden yhteisöjen sekä yksinyrittäjien kassat ovat pienentyneet voimakkaasti ja osalla ne ovat nyt tyhjiä. Liikevaihtoa ei monin osin enää ole. Alan ammattilaisista suuri osa on freelancereita ja heiltä ovat loppuneet työtilaisuudet lähes kokonaan tai kokonaan. Digitaalisia palveluja on kehitetty ja niiden myötä on yleisöille pystytty välittämään sisältöjä, mutta yritysten ja muiden yhteisöjen tulonmuodostuksen kannalta niillä ei ole merkittävää vaikutusta. Sama koskee näiden alojen ammattilaisia. Kuntatalouden heikkeneminen vaikuttaa myös alan toimijoiden talouteen.

Taiteen ja kulttuurin alalla negatiiviset vaikutukset kohdistuvat yleisöriippuvaisina aloina kaikille taiteen ja kulttuurin aloille: kun yleisöjä ei ole, ei synny myöskään lipputulot eikä eri organisaatiot ja alan ammattilaiset saa tuloa. Poikkeuksena on kirjallisuuden ala, jonka talous on vahvistunut. Yhteensä taiteen ja kulttuurin alojen tulonmenetykset ovat koronavirukseen ajalta useita satoja miljoonia euroja ja liikevaihdon menetykset hyvin paljon suuremmat.

Musiikin alalla taloudelliset menetykset kohdistuvat koko alalle, joskin isoimmat menetykset kohdistuvat elävän musiikin sektorille, jossa liikevaihdon menetykset vuonna 2020 olivat satoja miljoonia euroja ja 80 % koko vuoden liikevaihdosta. Koska tekijänoikeuskorvaukset tuloutuvat viiveellä, jatkuvat negatiiviset vaikutukset ainakin vuoteen 2023 saakka. Myös musiikkivienti on pienentynyt voimakkaasti ja sen palautumiseen menee useita vuosia. Vaikutukset kohdistuvat niin tapahtumien järjestäjiin, ohjelmatoimistoihin kuin managereihin ja tietysti musiikin esittäjiin ja muihin ammattilaisiin. Säveltäjiin vaikuttavat sävellyspalkkioiden ja esityskorvausten vähentymiset.

Esittävässä taiteessa esitykset, produktiot, tilaisuudet yms. on peruttu tai ne on toteutettu rajoitetuille katsomoille. Yt-menettelyjä on aloitettu uudelleen teattereissa ja muissa esittävän taiteen organisaatioissa. Alan laajan ns. vapaan kentän eli freelancer-näyttelijöiden, tanssijoiden, sirkusammattilaisten yms. työtilaisuudet ovat suurelta osin loppuneet kokonaan. Tämä vähentää samalla monien esityksiin liittyvien ammattikuntien työtä.

Kuvataidetaapahtumat ja kansainväliset taidetaapahtumat, samoin muut visuaalisten taiteiden tapahtumat on peruttu. Taidegallerioissa järjestetään esittelyjä ajanvarauksella pienelle joukolle ihmisiä kerrallaan. Julkisissa tiloissa toimivat taidelainaamot ovat osin suljettuina ja muutoinkin mahdollisuudet kuvataiteen kokemiseen ovat vähentyneet. Vaikutukset ulottuvat ammattitaiteilijoihin, taidegallerioihin, taidemuseoihin ja taidetaapahtumiin.

Kirjallisuuden kysyntä on kasvanut koronan aikana ja uudet digitaaliset palvelut lisänneet kirjallisuuden kulutusta. Positiiviset vaikutukset ulottuvat kirjailijoihin, kuvittajiin ja kääntäjiin sekä alan muihin toimijoihin. Toisaalta esimerkiksi kirjamesut ja muut kirjallisuustapahtumat on peruttu.

Elokuva-alalle koronarajoitukset aiheuttavat vakavia taloudellisia vaikeuksia koko elokuva-alan ravintoketjuun eli tuotantoyhtiöille, elokuvalevittäjille että elokuvateattereille. Kun elokuvateattereiden liikevaihto väheni vuonna 2020 edellisiin vuosiin verrattuna 54 %, aiheutui siitä niiden tuloutuksen väheneminen elokuvalevittäjille ja levittäjien tuloutus elokuvatuottajille niin ikään 54 %. Kulut ovat syntyneet alalle, mutta lipputulot tuomat tulot jäävät saamatta. Liikevaihdon pudotus alkuvuonna 2021 on jo 99 %. Tilanteesta aiheutuu työn loppuminen alan ammattilaisilta.

Taiteen perusopetuksessa 10-30 % oppilaista on jäänyt pois opetuksesta. Vaihteluväli on kuitenkin suuri, 5-80 %. Pienentyneet oppilasmäärät vähentävät tuloja. Oppilaitosten järjestämät konsertit ja muut tilaisuudet on peruttu, mikä vähentää tuloja.

Museoiden toiminta ei ole yleisötilaisuuksien järjestämistä, mutta rajoitukset ovat vaikuttaneet niidenkin tulonmuodostukseen. Kesällä muualla kuin pääkaupunkiseudun museoissa kävi kotimaan matkailun kasvun johdosta runsaasti kävijöitä. Pääkaupunkiseudun museot kärsivät tappioita sekä kotimaisten että ulkomaisten kävijöiden vähäisyyden johdosta. Koronakriisin jatkuminen heikentää museoiden toimintamahdollisuuksia kevään 2021 aikana.

Myöskään yleisten kirjastojen toiminta ei kuulu yleisötilaisuus-käsitteen alle. Kirjastojen palveluita on kuitenkin jouduttu supistamaan ja osa tai kaikki tilat ovat olleet suljettuina osan korona-ajasta. Se on vähentänyt kävijöitä sekä kirjastojen maksuttomien palvelujen kuten aineistojen, digitaalisten yhteyksien ja asiantuntevan henkilöstön käyttöä. Osana kuntien palveluita kirjastojen henkilöstöä on työskennellyt sulkujen aikana muissa kunnan tehtävissä.

- **Turvalliset tapahtumat työryhmä.** Työryhmän tehtävänä on edistää tapahtuma-alan turvallisuutta kokoamalla hyviä käytänteitä kotimaasta ja ulkomailta, laatimalla alalle turvallisuutta edistävät yleiset periaatteet sekä laatimalla suunnitelma periaatteiden ja hyvien käytänteiden välittämiseksi alan toimijoille. Työryhmän toimikausi on 2.11.2020-31.3.2021.

- Ministeriö on käynnistänyt toimen, joilla **lisätään lasten ja nuorten hyvinvointia** huomioiden pitkittyneen korona-ajan vaikutukset. Lasten ja nuorten mahdollisuudet saada taiteesta ja kulttuurista iloa ja elämyksiä ovat merkittävästi kaventuneet ja "ruudullistuneet" viime kuukausina. Käynnistimme tämän vuoksi avustushaun, jolla halutaan konkreettisesti lisätä lasten ja nuorten osallistumista taiteeseen ja kulttuurielämään. Kiinnostus hakua kohtaan on ollut suurta. Haku päättyi 8.3.2021. Päätökset annetaan jo maaliskuun aikana. Hankkeille on varattu 2 miljoonaa euroa.

Säädöshankkeet

- **Esittävän taiteen valtionosuusuudistus** tulee voimaan vuoden 2022 alussa. Parhaillaan on menossa uudistuksen toimeenpano. Uudistuksessa mm. lain soveltamisala laajenee ja mm. kuorot ovat valtionosuuskelpoisia. Valtionosuuden piiriin voitaisiin ottaa joko toistaiseksi tai kolmen vuoden määräajaksi. Tällä tuetaan toisaalta toiminnan pitkäjänteisyyttä, mutta mahdollistetaan myös uusien toimijoiden pääsy lain piiriin. Valtionosuuden piiriin tulevien toimijoiden verkostoa arvioidaan myös esittävän taiteen eri alojen valtakunnallisen kokonaisuuden ja palveluiden alueellisen saatavuuden kannalta. Haku lain piiriin on päättynyt ja hakemuksia tuli 116. Näistä 85 on jo aikaisemmin lain piirissä olleita. Ministeriö tekee päätökset kuultuaan esittävän taiteen valtionosuuslautakuntaa tämän vuoden lokakuun loppuun mennessä.

- **Muinaismuistolain kokonaisuudistuksen** valmistelu on käynnistynyt lokakuussa 2020. Valmistelu tapahtuu vuorovaikutuksessa eri sidosryhmien ja asiantuntijoiden kanssa. Työryhmän määräaika päättyy vuoden 2021 lopussa, jonka jälkeen toteutetaan lausuntokierros ja viimeistellään hallituksen esitys. Muinaismuistolaki on ollut lähes sellaisenaan voimassa yli 50 vuotta ja muuttuneen toimintaympäristön vuoksi laki on tarpeen uudistaa kokonaisuudessaan. Tarkasteltavana ovat lain tarkoitus ja tavoitteet, arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvät määritelmät ja oikeusvaikutukset, rajapinnat muuhun lainsäädäntöön sekä menettelyt ja viranomaisten työnjako. Lisäksi uudistuksessa otetaan huomioon saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteutuminen sekä saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana.

- **Tekijänoikeuslain uudistus (DSM-direktiivin ja verkkolähetysdirektiivin edellyttämät muutokset).** Direktiivin määräaika 7.6.2021. Valmistelu meillä, kuten useimmissa EU-maissa myöhässä. HE pyritään antamaan eduskunnalle kevään 2021 kuluessa. Direktiivin tavoitteita: tekijänoikeuden modernisointi; uusia pakollisia tekijänoikeuden rajoituksia mm. tiedonlouhinnan ja kulttuuriperintölaitosten hyväksi; tekijöiden ja esittävien taitelijoiden aseman vahvistaminen sopimussuhteissa; verkkosisällönjakopalveluiden (esim. Youtube) vastuu lisääntyminen käyttäjien palveluun lataamista

tekijänoikeutta loukkaavista aineistoista; käyttäjien oikeussuojan parantaminen perusteettomissa poistotilanteissa; lehtikustantajien lähioikeus.

- **Tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittäminen.** Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella 2019 on käynnistetty kehittämishanke, jonka tavoitteena on lisätä tekijänoikeustietojen (metatiedot) käyttöä tekijänoikeudella suojatun aineiston yhteydessä. Liittyy olennaisesti datatalouden kehitykseen, jossa henkilöiden, yhteisöjen ja asioiden identiteettihallinta on keskeistä. Suomessa kehittämistyötä on tehty viime kesästä lähtien OKM:n vetämissä pienryhmissä luovien alojen ja teoksia käyttävien sidosryhmien yhteistyönä. Eri luovien alojen edustajat edellyttävät kannustimia kehittää käytäntöjä tavalla, joka hyödyttää koko luovien alojen kenttää. Kehittäminen ilman valtion tai EU-tason rahoitusta on haasteellista. Edellyttää toimialat ylittävää EU- ja kv-tason yhteistyötä. Tavoitteena on, että kehittynyt tekijänoikeuden infrastruktuuri (Euroopassa ja maailmanlaajuisesti) helpottaa käyttölupien myöntämistä digitaalisessa ympäristössä mahdollistamalla prosessien automaation ja lisäämällä digitaalisen toimintaympäristön läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta.

- **Elokvien yhteistuotantosopimus.** Vuonna 2017 kansainvälisesti voimaan tulleen elokuvien yhteistuotantoa koskevan Euroopan neuvoston uudistetun yleissopimuksen kansallinen voimaansaattaminen on käynnissä. Yleissopimuksen tavoitteena on edistää ja helpottaa kansainvälisten elokuvien yhteistuotantojen syntymistä asettamalla tällaisissa tuotannoissa sovellettavat säännöt. Yleissopimuksella uudistetaan vuonna 1992 kansainvälisesti voimaan tulleen ja Suomen 1995 hyväksymän eurooppalaisen yleissopimuksen määräyksiä. Uudistetun yleissopimuksen kansallista voimaansaattamista koskeva esitys on tarkoitus saada eduskunnan käsittelyyn huhtikuun alussa.

- **Kirjailijoille ja kääntäjille myönnettävistä apurahoista annetun lain uudistus.** Lausuntokierrokselle on 9.2.2021 lähetetty työryhmän ehdotus uudeksi laiksi eräistä kirjailijoille ja kääntäjille myönnettävistä apurahoista. Lain teknisen uudistamisen lisäksi työryhmä ehdottaa, että myönnettävät apurahat kohdistettaisiin luovan työn tekemiseen; sosiaalisin perustein myönnettävistä avustuksista (8% kokonaismäärästä) luovutettiin. Työryhmä ehdottaa lisäksi, että kirjahankintoihin sidottu arviomääräraha muutettaisiin kiinteäksi määrärahaksi. Jatkotoimista päätetään lausuntokierroksen jälkeen.

Strategiat yms.

- **Apoli2020-työryhmän ehdotus ”Kohti kestävästä arkkitehtuuria. Ehdotus uudeksi arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi”** on laajalla lausuntokierroksella. Lausunnonantajina alan toimijoiden lisäksi mm. kunnat. Lausuntokierroksen määräaika on maaliskuun puoliväli, jonka jälkeen tehdään OKM:n ja YM:n välisenä virkatyönä lopullinen ehdotus uudeksi valtakunnalliseksi arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi. Edellisen valtakunnallisen tason ohjelman valmistumisesta on yli 20 vuotta. Edellinen ohjelma hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä, tämän uuden osalta ei ole vielä linjattu käsittelystä.

- Hallitusohjelmaan sisältyvän **kulttuuriperintöstrategian** valmistelu on käynnistymässä. Työryhmän ehdotuksen on tarkoitus valmistua keväällä 2022 ja sen pohjalta laaditaan vuoteen 2030 ulottuva valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriperintöstrategiaksi. Strategiatyö kattaa kaikki kulttuuriperinnön osa-alueet ja tunnistaa sen monimuotoisuuden. Strategia tuo näkyväksi kulttuuriperinnön keskeisen merkityksen kestävä kehityksen voimavarana ja mahdollistajana sekä linjaa niitä toimenpiteitä, joilla nämä mahdollisuudet saataisiin käyttöön yhteiskunnan eri osa-alueilla. Valtavirtaistamalla toteutettaisiin perustuslain kirjausta, jonka mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

- **Luovan talouden tiekartan toimeenpano.** Työ- ja elinkeinoministeriö laati yhdessä opetusministeriön kanssa Luova talouden tiekartan vuonna 2020. Tiekartan tavoitteena on määrittää ne toimenpiteet, jotka tukevat kulttuuri- ja luovien alojen kasvua ja hallitusohjelman tavoitetta luovien alojen työpaikkojen lisääntymisestä ja BKT-osuuden kasvusta. Sen toimeenpanoa ohjaa kansanedustaja Hanna Kososen johtama ohjausryhmä. Tiekartan käytännön toimeenpanosta vastaa Business Finland ja sinne perustettu Creative Business Finland. Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämistä on mahdollista edistää osana luovan talouden tiekartan toimenpiteitä.

Muuta

- **Taiteen edistämiskeskusta koskeva arviointi.** Opetus- ja kulttuuriministeriö teetti arvioinnin Taiteen edistämiskeskuksen ja sen yhteydessä toimivien luottamuselinten organisaatiorakenteen tarkoituksenmukaisuudesta, toiminnan laadusta sekä vaikuttavuudesta säädettyjen lakisääteisten tehtävien osalta. Arvioinnin lähtökohtana on toimialan kehittäminen. Arviointi osoittaa, että Taiteen edistämiskeskusta pidetään asiantuntevana, osaavana ja suorituskykyisenä taiteen edistämisen virastona. Nuorena virastona Taiteen edistämiskeskuksella on kuitenkin ollut jossain määrin vaikeuksia toimeenpanna viraston uudistuslinjauksia ja hallinnollisia prosesseja. Raportissa tehdään monia ehdotuksia mm. että viraston perustehtävää, tulevaisuuden visiota ja strategista asemointia terävöitetään. Myös viraston ohjausta ja johtamista tulee parantaa. Lisäksi ehdotetaan toimikuntalaitoksen rakenteen ja taiteen rahoitusmallin uudistamista sekä viraston kansainvälisen toiminnan parantamista. Arviointi lähtee seuraavaksi lausuntokierrokselle ja ehdotusten toteuttamissuunnitelmaa tehdään sen jälkeen.

- **Uuden arkkitehtuuri- ja designmuseon** toteuttamista koskevan hankkeen valmistelu on käynnistynyt yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa. Hankekauden aikana laaditaan uutta museota koskevat tarkennetut suunnitelmat, toteutetaan uutta rakennusta koskeva arkkitehtuurikilpailu sekä perustetaan säätiö, johon nykyiset säätiöt sulautuvat. Mikäli valtion hankkeelle asettamat edellytykset toteutuvat, sekä valtio että kaupunki valmistautuvat pääomittamaan säätiötä kumpikin 60 miljoonalla eurolla. Pääoman tuotolla on tarkoitus kattaa uuden rakennuksen vuokra- ja tilakustannukset. Lisäksi museo saisi toimintaansa valtionosuutta kuten nykyiset Arkkitehtuurimuseo ja Designmuseo.

- **Kuvataiteen näyttelypalkkiomallia** valmisteleva OKM:n työryhmä on aloittanut työskentelynsä. Työn määräaika on kesäkuun puoliväli. Työryhmän tehtävänä on tehdä ehdotus näyttelypalkkiomalliksi, joka sisältä ehdotukset korvausperusteiksi, sekä tehdä ehdotus mallin hallinnoinnista samoin kuin arvioinnista ja seurannasta.

- **Suomen mallissa** päätavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen mahdollistamalla jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Harrastukset toteutetaan lasten ja nuorten omien toiveiden pohjalta. Lasten harrastustoiveita on kartoitettu muun muassa koululaiskyselyllä, johon vastasi ennätykselliset 197 040 lasta ja nuorta. Tuloksena oli, että koululaisista 55 % haluaa aloittaa jonkun harrastuksen. Harrastamisen Suomen mallista on parhaillaan käynnissä pilotit 117 kunnassa ympäri maata. Ministeriö käynnistää pian toimia, joilla kerätään kokemuksia ja käytäntöjä, joilla edistetään Suomen mallin vakiinnuttamista kuntien pysyväksi toiminnaksi. Seuraava haku kunnille aukeaa maaliskuussa ja koskee syksyllä alkavia harrastuksia.

- **Kulttuurimatkailua vahvistetaan** hallitusohjelman mukaisesti. Käynnistimme kulttuurimatkailun kehittämishankehaun ja kiinnostus on ollut poikkeuksellisen suurta. Haku päättyy 10.3. ja päätökset pyritään tekemään kevään aikana. Kulttuurimatkailun kehittämiseen on varattu 3 miljoonaa euroa. Näyttää, että koronapandemian aikana sekä ilmasto- ja ympäristötietoisuuden lisääntyessä kulttuuri on noussut aivan uudella tavalla matkailijoiden kiinnostuksen ja matkailun kehittämisen kohteeksi eri puolilla maatamme.

- **Euroopan kulttuuripääkaupungin 2026** valinta kesäkuussa.

- Euroopan komissio on tehnyt **New European Bauhaus –aloitteen**, jonka tarkoituksena on tukea vihreää siirtymää siten, että siirtymässä huomioidaan myös kulttuuriset näkökohdat. Aloitetta viedään laajalla rintamalla eteenpäin mm. rohkaisemalla järjestämään fasilitoituja keskusteluita aiheesta. Tarkoitukseen on tulossa myös rahoitusta. Aloitteen toimeenpanoon liittyen Suomi järjestää YM:n johdolla, liittyen Suomen puheenjohtajuuteen Pohjoismaiden ministerineuvostossa, Nordic Co-design -keskustelutilaisuuden 24.3., jossa myös OKM mukana järjestäjänä.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi selvitystoimeksiannon Jukka Liedekselle helmikuussa 2020 koskien mahdollisen **eettisen toimielimen perustamista** taiteen ja kulttuurin aloille. Ministeriö järjesti elokuussa luovutetusta selvityksestä lausuntomenettelyn, johon saatiin 59 lausuntoa. Lausunnoissa kannatettiin eettisen toiminnan edistämistä taiteen ja kulttuurin toimialalla, valtaosa lausunnonantajista kannatti myös eettisen toimielimen perustamista. Mahdollisen toimielimen toimivallasta ja tehtävistä sekä sijoituspaikasta näkemykset erosivat selvästi. Erityisesti ajatus siitä, että toimielimen tehtäviin kuuluisi myös ns. jälkikäteinen toiminta, eli kentän toimijoiden pyynnöstä lausuntojen antaminen eettisistä

kysymyksistä sekä mahdollisuus käsitellä toimijoiden toimielimelle esittämiä valituksia tai kanteluita sai ristiriitaisen vastaanoton. Lisäksi oltiin huolissaan siitä, että toimielimen perustaminen veisi resursseja, joita tarvittaisiin toimialan olemassa oleviin toimintoihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö ei aio perustaa selvityshenkilön ehdotuksen mukaista kulttuurialan eettistä toimielintä, mutta aikoo käynnistää toimia ennaltaehkäisevän toiminnan edistämiseksi. Kyseeseen tulisivat tällöin alan eettisen ohjeiston laatiminen sekä yhdenvertaisuuden toteutumisen tutkimuksellinen seuranta. Ministeriö käy alan eräiden toimijoiden kanssa neuvotteluja näiden toimintojen toteuttamisesta.

- Suomen puheenjohtajuus 2021 Pohjoismaiden ministerineuvostossa. Suomi toimii vuonna 2021 Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaana, jonka mottona on ”Yhdessä – Tillsammans”. Puheenjohtajuusohjelman lähtökohtana on Pohjoismaiden ministerineuvoston uusi ”Visio 2030” ja siihen liittyvät strategiset painotukset: Vihreä Pohjola, Kilpailukykyinen Pohjola ja Sosiaalisesti kestävä Pohjola.

- Suomen puheenjohtajuuskaudelle osuu myös Pohjoismaisen ministerineuvoston 50-vuotisjuhlavuosi.
- Vuoden päätapahtumana OKM järjestää yhteistyössä Pohjoismaiden ministerineuvoston kanssa kestävän kehityksen konferenssin, joka tuo yhteen eri kestävän kehityksen verkostot ja opettajaosaajat.
- Audiovisual collaboration 2021 -hankkeessa keskitytään kestävän kehityksen lisäksi pohjoismaisen av-alan kilpailukykyyn.
- Lisäksi Suomi vahvistaa kansainvälistä yhteistyötä Kanadan ja pohjoismaiden välillä Nordic Bridges -hankkeen avulla, edistää lasten ja nuorten lukemista sekä kehittää tekijänoikeuksien infrastruktuuria.
- Vuoden lopussa järjestetään konferenssi Pohjoismaiden alkuperäiskansojen, saamelaisten ja Grönlannin inuiittien, perinnetiedon suojasta ja immateriaalioikeuksista. Tavoitteena on näiden kysymysten osalta vahvistaa alueellista yhteistyötä ja lisätä osaamista Pohjoismaissa. Alueellisilla toimenpiteillä toivotaan olevan positiivista vaikutusta myös kansainvälisiin neuvotteluihin Maailman henkisen omaisuuden järjestössä WIPOssa.

- Kulttuurisen moninaisuuden edistäminen. Valtiosihteeri Puumala otti tammikuussa vastaan raportin vuoden vaihteessa työnsä päättäneeltä ministeri Kososen asettamalta Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen -työryhmältä. Työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset linjauksiksi ja toimenpiteiksi, joita toteuttamalla kulttuurinen moninaisuus ja maahanmuutto näkyvät ja vaikuttavat kulttuuripolitiikassa väestökehityksen mukaisesti. Työryhmän raportin pääviesti on, että väestön moninaistuminen on otettava valtavirtaistettuna huomioon kaikessa taide- ja kulttuuripoliittisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Julkisen sektorin rooli tiennäyttäjänä on tässä työssä merkittävä. Seuraavaksi ministeriössä arvioidaan, miten työryhmän ehdotuksia voidaan viedä eteenpäin ja miten valmistellaan ministeriön toimenpideohjelma kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi.

NUOLI:n toimialan kevään 2021 ajankohtaiset asiat

Kevätkauden keskeiset asiakysymykset nuorisotyön ja –politiikan vastualueella

Koronapandemia on vaikuttanut voimakkaasti nuorten arkeen ja hyvinvointiin. Osalla nuorista jaksaminen, mielenterveys ja sosiaaliset suhteet ovat olleet korona-ajan rajoitusten myötä koetuksella. Välttämättömät rajoitukset ovat hankaloittaneet nuorten koulunkäyntiä, opiskelua ja vapaa-ajan toimintaa. Monilla nuorilla yksinäisyys, turvattomuus ja osattomuuden tunne ovat lisääntyneet. Erityisen kuormittavaa korona-aika on ollut niille nuorille, joiden perheillä on ollut arjenhallinnan ongelmia ja esimerkiksi toimeentulovaikkeitä jo ennen koronakriisiäkin. Koronaepidemian jälkihoidossa on tunnistettava nuoret, joiden hyvinvoinnin turvaaminen vaatii erityistä huomiota.

Kevään 2021 aikana lasten ja nuorten hyvinvointia korona-aikana ja siitä toipumista tuetaan nuorisoalalla kolmella erityisavustushaulla. Niillä edistetään lasten ja nuorten harrastus- ja kesätoiminnan maksuttomuutta ja lisäämistä, pidemmän aikavälin toimia erityisen heikossa asemassa olevien lasten ja nuorten tukemiseksi koronatilanteen jälkeen, kesätöiden saamista sekä nuorten kesäyrittäjyyttä. Lisäksi kevään aikana jatkuvat jo aiemmin aloitetut tuet mm. kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön.

Yksi suuri kokonaisuus, jolla lisätään lasten ja nuorten hyvinvointia on harrastamisen Suomen malli. Malli mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisan ja maksuttoman harrastuksen koulupäivän yhteyteen. Ensimmäisellä avustuskierroksella Suomen mallia toteutetaan 115 kunnassa, mukana on yli 1000 koulua ja harrastukseen pääsee yli 200 000 lasta ja nuorta. Maaliskuussa 2021 avautuu toinen avustushaku kunnille ja huhtikuussa työryhmä aloittaa työnsä mallin toisen vaiheen parissa.

Koronankin aikana myös normaalit hallitusohjelman mukaiset prosessit lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi jatkuvat. Monet näistä myös osaltaan tukevat lapsia ja nuoria pandemian aikana sekä korona-tilanteesta toipumista. Valtionavustuksilla mahdollistetaan mm. nuorten järjestötoimintaa ja osallisuuden vahvistamista, harrastustoimintaa, nuorisotutkimusta sekä etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa. Etsivän nuorisotyön digitaalinen ilmoitusjärjestelmä valmistuu kevään aikana ja on kuntien käytössä 1.7. alkaen. Myös tiedolla johtamista ja tietoon perustuvaa päätöksentekoa vahvistetaan edelleen kehittämällä nuorisotilastot.fi –sivustoa. Vuonna 2021 painopiste on erityisesti kunnallisen nuorisotyön ja järjestötoiminnan tilastoinnin kehittämisessä. Suomi toimii pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana tämän vuoden ja OKM:n teemoissa nuoret ja kestävä kehitys näkyvät vahvasti.

Valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma VANUPOn lähes kaikkia toimenpiteitä on koronasta huolimatta pystytty edistämään hyvin. Ohjelman toimenpiteet ovat toteutuessaan monelta osin omiaan edistämään nuorten ja nuorille tarkoitettujen palveluiden toipumista koronapandemian seurauksista. Myös VANUPOn mukaiset

nuorisoalan osaamiskeskukset jatkavat toimintaansa mm. etsivää nuorisotyötä, kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä sekä digitaalista nuorisotyötä tukien ja kehittäen.

Ajankohtaista liikunnan vastuualueella kevät 2021

LIPOKO – Liikuntapoliittinen koordinaatioelin

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman yhtenä poikkihallinnollisena tavoitteena on liikunnallisen aktiivisuuden lisääminen kaikissa ikäryhmissä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kaikkien hallinnonalojen toimia ja vahvasti koordinoitua työtä. Hallitusohjelman mukaisesti perustettu liikuntapolitiikan koordinaatioelin mahdollistaa entistä aktiivisemmän vuoropuhelun ja systemaattisemman työskentelyn kohti yhteistä tavoitetta. Koordinaatioelimessä on edustettuna 11 ministeriön sekä asiantuntija- ja koulutusorganisaatioiden edustajat. LIPOKOn taustalla on aiempi terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan (TEHYLI) ohjausryhmän työ, Liikuntapoliittinen selonteko ja ministeriöiden tulokortit liikunnasta. LIPOKOn työ etenee suunnitellusti ja aikataulussa.

Toimintasuunnitelman tavoitteet on valmisteltu koordinaatioelimen työpajassa ja kokouksissa syksyllä 2020. Ministeriöiden sisäiset, OKMn fasilitoimat työpajat käynnistyvät maaliskuussa 2021. Ministeriökohtaisissa työpajoissa valmistellaan toimintasuunnitelman tarkennetut toimenpiteet ja määritellään mittarit.

Liikkuvat- ohjelmakokonaisuus

Valtakunnallisista liikunnan edistämishajelmista on muodostettu Liikkuvat- ohjelmakokonaisuus. Kokonaisuuteen kuuluvat Liikkuva perhe, Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva aikuinen ja Ikiliikkuja-ohjelmat. Ohjelmien avulla edistetään liikunnallista elämäntapaa eri ikä- ja väestöryhmissä. Ohjelmat etenevät suunnitellusti ja aikataulussa omilla vaiheissaan; Liikkuva varhaiskasvatus seuranta- ja arviointivaiheessa, Liikkuva koulu pysyvän vakiinnuttamisen vaiheessa, Liikkuva opiskelu valtakunnalliseksi ohjelmaksi laajenemisen vaiheessa ja Liikkuva aikuinen lanseerausvaiheessa uudessa muodossaan KKI- ohjelman päätyttyä. Hallitusohjelman mukaisesti Ikiliikkuja-ohjelman painopisteenä vuosina 2020- 2021 ovat kotona itsenäisesti asuvat ikääntyneet (+75), joilla on alkavia toimintakyvyn ongelmia. Liikkuva perhe- ohjelma on järjestäytymis- ja verkostotyön aloittamisvaiheessa.

Järjestöjen yleisavustusjärjestelmän uudistaminen

Uudistettu järjestöjen yleisavustusjärjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2021 avustushaussa. Valtioneuvoston liikuntapoliittisessa selonteossa vuonna 2019 todettiin, että OKM on käynnistänyt avustusjärjestelmän kehittämistyön. Uudistuksessa päivitettiin järjestöryhmittelyä (lajiliitot, muut liikunta edistävät järjestöt, aluejärjestöt, palvelujärjestöt), kehitettiin arviointikriteerejä (peruskriteerit ja vastuullisuuskriteerit) sekä avustusten käsittelyprosessia. Uudistus selkeyttää ja yksinkertaistaa avustuskriteereitä ja luo järjestelmään läpinäkyvyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Yleisavustusjärjestelmän uudistustyö on sisältänyt myös toiminnan *eettisyyden arvioinnin*

uudistamisen. Kevään 2021 aikana käynnistyy kestävä kehitys – kriteeriin liittyvä koulutus ja informaatio-ohjaus avustusta saaville toimijoille.

Koronapandemiaan liittyvät toimet

LV:lla valmistelussa järjestöille ja seuroille suunnatut erityisavustukset nuorten harrastus- ja kesätyötoiminnan lisäämiseksi sekä urheiluseurojen toiminnan turvaamiseksi koronavirustilanteessa. Seurataan pandemiasta aiheutuvien rajoitusten vaikutuksia toimialaan sekä tuetaan toimijoita avustusten ja informaatio-ohjauksen keinoin.

Rahoitus

Liikunta on rahapelitoiminnan tuotoista kaikista riippuvaisin toimiala: yli 90 % valtion liikuntamäärärahoista katetaan rahapelitoiminnan tuotoista perinteisesti. Rahapelitoiminnan tuottojen tuloutus jää arvioiden mukaan tulevana vuosina nykyistä alhaisemmaksi. Veikkauksen tuottoennusteen mukaisesti ilman kompensatiota rahapelimomentin määräraha-kehitykseen jäisi arviolta 88 miljoonaa euroa vuodelle 2022. Tämä vaatisi lähes 20 prosentin leikkaustarpeen verrattuna vuoden 2021 tasoon (108,944 miljoonaa euroa), siinäkin tapauksessa, että kuntien sekä valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuudet katettaisiin budjettivaroista.

Muuta ajankohtaista

- Hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin tammikuussa virkistyskäyttöstrategian laadinta yhdessä YM:n kanssa.
- Huippu-urheilun arviointi käynnistynyt tammikuussa 2021
- Harrastamisen Suomen mallin 2. vaihe käynnistyy ja maaliskuussa aukeaa 1. varsinainen haku kunnille, pilottihaun seuranta ja arviointi käynnissä.
- Soteuudistuksen etenemiseen liittyen käynnistetään yhdyspintatyön eli liikuntaneuvonta-prosessin, liikuntaneuvonnan palveluketjun turvaaminen kunta-hyvinvointialue-yhdyspintapalveluna.
- EU-asioissa uusi rahoitusohjelmakausi on käynnistymässä; Erasmus+-ohjelman lisäksi rakennerahastojen rahoitusmahdollisuudet keskeisiä urheilulle ja liikunnalle.
- Ihmisoikeudet urheilussa ovat nousseet esille kv-keskustelussa, EU:n komissiolta odotetaan vastausta jäsenvaltioiden aloitepyyntöön kevään kuluessa. Ihmisoikeudet teemana myös Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnassa kevään aikana.
- Urheilu ja liikunta mukana tapahtuma/yleisötilaisuuksien turvallista järjestämistä ja ns. ”exit- suunnitelmaa” pohtivassa työryhmässä.

Covid-19-epidemia ja opintotuki

- Covid-19-epidemian pitkittymisen vaikutukset opiskeluedellytyksissä tulisi ottaa huomioon vuoden 2021 aikana ja sen jälkeen korkeakoulututkinnon suorittaneiden opintolainahyvitykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamiseen käytetyn ajan laskennassa ja opintojen viivästyessä. Covid-19-epidemian jatkumisesta aiheutuvia tarpeellisia muutoksia opintotukilakiin valmistellaan siten, että hallituksen esitys opintotukilain muuttamisesta annetaan kevätistutokaudella 2021 eduskunnalle.
- Korkeakoulututkintoa varten myönnettävään tutkintokohtaiseen tukiaikaan voi hakea pidennystä covid-19-epidemiaan liittyvistä syistä. Pidennys voidaan kuitenkin myöntää nykyisen enimmäistukiajan puitteissa. Tukiajan käyttöä analysoidaan ja kartoitetaan tukiajan riittävyyttä parantavia ratkaisuja, joiden tulisi olla voimassa 1.1.2022. Lähinnä vaihtoehtoja ovat harkinnanvarainen tukiajan pidennys tai kaikkiin korkeakouluopintoihin tarkoitetun tukikuukausien määrän lisäys. Tukiajan loppuminen kesken tutkinnon suorittamisen voi johtaa toimeentulotuen tarpeeseen.

Muita ajankohtaisia opintotukiasioita

- Toisen asteen opintojen edistymisen seurantaan on tarpeen valmistella nykyistä tarkempia ja toimeenpanoa yhtenäistäviä kriteerejä. Tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella tämän kevään aikana siten, että ne olisivat voimassa 1.8.2021.
- Käynnistetään alueellista opintolainahyvitystä koskevan erillisselvitys yhteistyössä parlamentaarisen HAMA-työryhmän kanssa.
- Opintotuen tarkastelua jatketaan sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa, yhdessä muiden etuuksien kanssa parlamentaarisen komitean linjaamien läpileikkaavien teemojen puitteissa (monimutkaisuus, ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen, viimesijainen turva, perusturva ja asuminen sekä palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen)
- Selvitetään edellytyksiä kehittää opintotukea jatkuvan oppimisen edistämiseksi parlamentaarisen ryhmän linjausten mukaisesti.